

ОЛОХ ДЬОЛУН ТУОЙБУТ ПОЭТ

Вешников Гаврил Григорьевич -
Баал Хабырыыс
(15.04.1918—22.04.1969)
бэйиэт, ССРС суруйааччыларын
Сойууһун чилиэнэ (1949)

Кэм-кэрдии төһө да ааһан истэр Баал
Хабырыыс хоһоонноро аабыллаллар,
ырыалара ылланаллар. (Н.А.Лугинов)

Таптыыр, танара оностон үһпүт,
сүгүрүйбүт сахатын бэйээсийэтигэр
чахчы оспот суолу хаалларбыта, сүппэт
эркээйини охсубута. (Николай Бурцев)

Баал Хабырыыс аата саха
литературатыгар көмүс буукубанан
суруллан турар. (Наталья Харлампьева)

Баал Хабырыыс кэрэни сатаан таба
тутан көрөр мындыр харахтаах.

(Петр Аввакумов)

“Все те огромные события,
произошедшие в стране в течение
тридцати лет, затронули сердце поэта,
прошли через его тонкую лирику
и звонкие струны его души”.

(Софрон Данилов)

1918 сыллаахха муус устар 15 күнүгэр
Курбууахха Бороҕон улууһугар (билигин
Уус-Алдан улууһугар) төрөөбүт.
Дьокуускайдаабы педтехникуму,
Дьокуускайдаабы пединституту бүтэрбит.
Орто оскуолаларга уонна педучилищеларга
учууталлаабыт.

Чаабый

Кини онно төрөөбүтэ
Күн тахсар Чаабыйыгар.
Кини онно улааппыта
Күлүмнүүр хаардаах Чаабыйга.

Дойдута биэрбитэ Хабырыыска
Айар үлэ абылангын.
Уруйдаабыта, алҕаабыта
Кини улахан талаанын.

Чаабый туойар тойугун
Олох аргыһа оностубута.
Чаабый кэрэ айылҕатын
Умсугуйан таптаабыта.

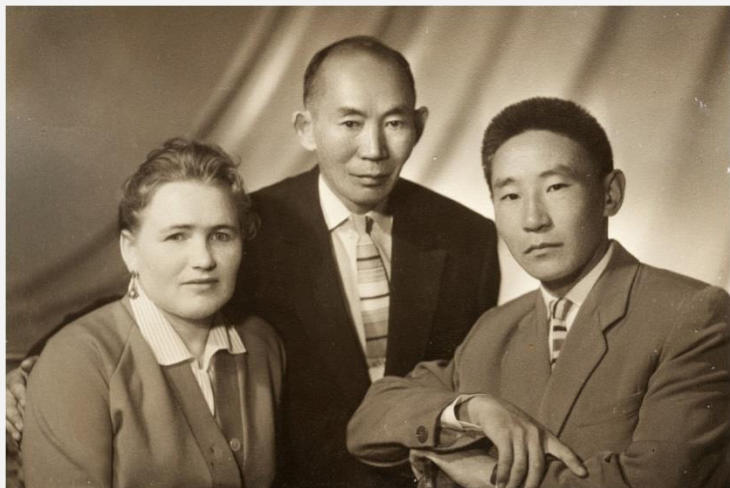
Баал Хабырыыс (1918-1969).

Өлбөт мэнэ : хоооннор, поэмалар :
1941-1944 / Баал Хабырыыс. - Якутскай :
САССР Госиздата, 1945. - 72, [1] с.

1938 сыллаахтан бэчээттэнэн барбыта. «Кыым», «Эдэр бассабыык» хаһыаттар редакцияларын иһинэн тэриллибит, Күннүк Уурастыырап салайааччылаах куорат ыччатын литературнай түмсүүтүгэр сылдыбыта.

1938 сыллаахха Саха сириинээҕи кинигэ издательствота бэчээттээн таһаарбыт «Эдэр суруйааччылар альманахтара» диэн хомуурунньукка Баал Хабырыыс «Кыһыл лиэнтэ» диэн хоһооно бэчээттэммитэ.

«Өлбөт мэнэ» диэн бастакы хоһооннорун уонна поэмаларын хомуурунньуга 1945 сыллаахха күн сириин көрбүт.

Кэргэнин скульптор идэлээх Ольга
Степановна Скупченко дойдутугар
Москваға олорбута.

Барабын мин сарсын дыябэр-
Барабын улуу Москваға,
«Биһиэхэ Москваға» диэбит
Былыр күлүүтэ барара,

Быстах кэмнэ олоруум,
Москва киһитэ дэнэбин.
Вокзалга күүтүө доҕорум,
Ахтан, амньыраан тийиэбим.

Баал, Хабырыыс (1918-1969).

Мин аны улааттым : [кыра саастаах
оҕолорго хоһооннор] / Баал Хабырыыс.
- Якутскай : САССР Госиздата, 1951. -
32, [1] с.

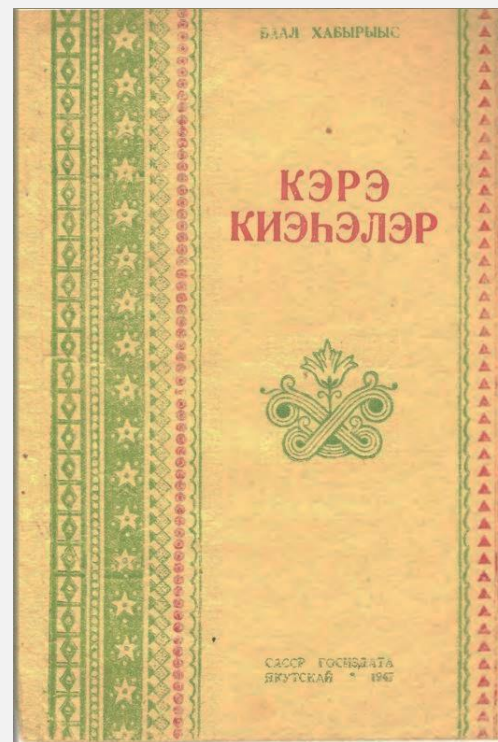

Баал, Хабырыыс (1918-1969).

Я теперь взрослый : стихи и сказки / Баал
Хабырыыс. - Якутск : Якутское книжное
изд-во, 1961. - 23, [1] с.

Баал, Хабырыыс
Кини тахсар дьоно : оҕолорго
хоһооннор / Баал Хабырыыс ; [худож.
Корякин И. Д.]. - Якутскай : Саха
сиринээҕи кинигэ изд-вота, 1966. - 51,
[1] с.

Баал, Хабырыыс (1918-1969).
Кэрэ киэһэлэр : [кыра уонна орто
саастаах оҕолорго хоһооннор] /
Баал Хабырыыс ; обл. уонна
ойууларын онордо худож. М. В.
Новиков. - Якутскай : САССР
Госиздата, 1947. - 28, [2] с.

Баал, Хабырыыс (1918-1969).
 Аччыгый атастарбар : кыра саастаах
 оѳолорго / Баал Хабырыыс ; [ред. С. Ф.
 Софронов ; көрөн таһаарда А. С.
 Сыромятникова]. - Якутскай : САССР
 ГОСИЗДАТА, 1948. - 22, [2] с.

МИН НИММИНИЙ, НИНИ НИМИЙ?

(ТААБЫРЫННАР)

1.

Маган куобах бэргэлээх
 Барар суолгар турабын.
 Куруук суумка сүгэлээх
 Көрөбүн эн аһаргын.
 Бэркэ билэбин эйигин,
 Бэргэник таайар инигин?

2.

Сиэттиэн бараннар,
 Сыгыннах оѳолор
 Ыллаһа-ыллаһа,
 Хаарына сырсаллар.
 Таһырды кинилэр
 Сыһыана сыталлар.
 Эйигин кинилэр
 Иччибит дэлэлэр.
 Эйиэх э кинилэр—
 Миинилэр минэлэр.

3.

Нүөнэхтэр, ылбайдар
 Кыракый балыктар
 Мэнээктии устуман!
 Түмсүмэн, мустуман!
 Тулабар туолуман,
 Мин даркы үөрүөх
 Мин диэтэх урдайан

20

Тыһнаахты, тыһнаахты,
 Тыһнаахты ыйыстыам!
 Тыһнаахты, тыһнаахты,
 Тымтайга бырабыам!

Саас кэлли да наһаа
 Соһуур, иэтириир.
 Оѳолорбуттан аһаан
 Уһабын ээ.—диир.

Күөх эриэн оһуспут
 Муннун быатын сослут.

6.

Мин сур соһоһспун,
 Мин суола суохпун,
 Эн миигин миинэбин,
 Эн миигин билэбин.

7.

Аһаатабын аайы,
 Сангардабын аайы

Үгүс үрүг сылылар
 Өлөрсүһэ сыһаллар.
 Куп-кугас атыыр баара
 Куруук кэлэн араарар.

24

БААЛ ХАБЫРЫЫС

ҮЧҮГЭЙ ОҢО

ҮЧҮГЭЙ ОҢО

Сарсарда сөбүгэр турар
Суунар, тараанар, аһыар.
Иһэтин ыраастык сууһан
Иһэтиттэн хайһаанар.
Дьэ бу үчүгэй оҥо.

Охсуспакка, этиспэккэ
Оһолордуун ер ооннууур.
Алдьатан, ыһан кээспэккэ
Аһын, ыһаһын ууһар.
Дьэ бу үчүгэй оҥо.

Аһатын, иһэтин тыһын
Аһхсыбакка толорор.
Таһнар, устар таһаһын
Уһонна онуун оностор.
Дьэ бу үчүгэй оҥо.

Баал, Хабырыыс (1918-1969).

Үчүгэй оҥо : (оскуолаҕа киириэн иннинээҕи саастаах оҕолорго хоһооннор) / Баал Хабырыыс ; [худож. Корякин А.]. - Якутскай : Саха сиринээҕи кинигэ изд-вота, 1968. - 25, [1] с.

Баал, Хабырыыс (1918-1969).
Туһа киһитэ : Кыра саастаах оскуола
оҕолоругар хоһооннор уонна
остуоруйалар. - Якутск :
Якуткнигоиздат, 1968. - 36 с.

ТУҔА КИҔИТЭ

Эбэттинни иһит сууйсар
Олоппоско салбанан.
Түс-бас собуустук туттар
Туһалаһар ааттанан.

Тэриэлкэни, бүлүүһэни
Сотон, дьаарыстаан биэрэр.
Ыскаапка укупат кини,
Эбэтэ эрэ тийэр.

Дьэһэни, муостаны сотоллор
Инчэбэй тирээпкэнэн.
Күүлэ хаарын харбыыллар
Талах сиппииринэн.

Хостору хомуйан бүтээт
Ооньбуурдарын тэлгэтэр.
Олус бүгүрү, сүрэхтээх
Туһа киһитэ дэнэр.

Баал, Хабырыыс (1918-1969).

Хорооннор. Остуоруйалар : Кыра саастаах
оҕолорго. - Якутскай : Кинигэ изд-вота,
1958. - 28 с.

МЭНИГИЙЭЭН БЭДЭР САҢЫННАҒА

Бэйэбит билэбит эһи
Бии Мэник Мэнигийээни.
Кини диэтэх дьээбэ киһи
Оҕоорто элбэх издээни.

Кэпсээминн ону барытын,
Уһаан-кэҕээн салгытыаҕа...
Билэбит, ханна барытын
Кини бэдэр саҕыннаҕа?

Күһүн буолбут. Кыйыһыйбыт
Күөлбүт мууһа халыһабыт.
Кыраһа хаар кыһамаабыт,
Халыһа тьа харалаан хаалбыт.

Арай биһирдэ Мэнигийээн
Күөлгэ киирбит хатыһкалым.
Иһингэр бу нэмирингээн
Хойуу хомус тыалтан хамсыыр.

Кырдык, көрдөһөр көриэтэ
Хонкулдьуһа тураахтыллар.
— Эрэйдээхтэри нии! — диэтэ,
Кыһаан түспүт, сыты тыалаах.

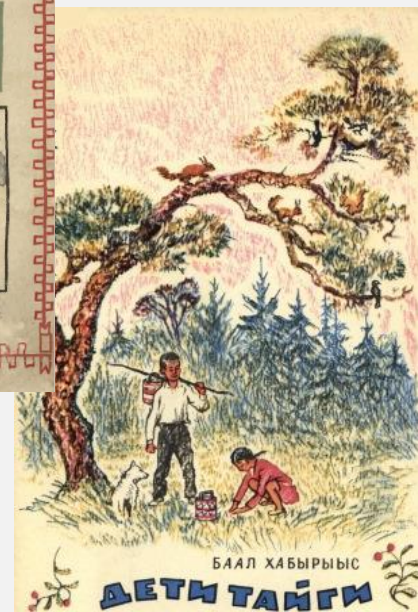
— Тонго өлөөрү икэһиннар
Ычча дэһэн ыһаһаллар...
Мэнигийээн санаа булар,
Бэдэр саҕыннаҕа уһулар.

Кинилэри итиэрээри,
Кинилэри тириэрээри
Били бэдэр саҕыннаҕын
Быһта кырийан сабар.

Баал, Хабырыыс (1918-1969).
Мин аргыстарым : хоһооннор. -
Якутскай : Якуткнигоиздат, 1964. - 112 с.

Баал Хабырыыс
Дети тайги : стихи / Баал Хабырыыс ;
перевел с якутского Николай Глазков. -
Москва : Детская литература, 1974. - 63,
[1] с.

БААЛ ХАБЫРЫЫС

Баал Хабырыыс

Бу ханнык кыллаларый? : [таабырын-хоһооннор] / Баал Хабырыыс. - [Дьокуускай], 1999. - [6] с.

Ардыгар ачыктыыр,
Ас суох тайбаа.
Киһиэхэ боотургуур,
Киннээх, адырба.
Оргууйдук бааданныыр
Ойуур, сис устун,
Ууну урабастыыр,
Ол аата кустуур.
Хаары тыал ыттыар
Кыһын тайбаа
Оччоҕо утуйар
Кини арбабар.

Торфонноон сылдьан
Сүөһүнү тардар.
Сур, сур дьүһүннээх,
Сүрдээх инсэлээх.

Баал, Хабырыыс

Тыатаабы : кыра саастаах уонна алын кылаас үөрэнээччилэригэр хоһооннор / Баал Хабырыыс. - Дьокуускай : Олонхо, 2010. - 15, [1] с.

ЭҺЭ ХАЙДАХ БУЛТУУРУЙ

Эһэ отоннуур, сугуннуур,
 Эр бэрдэ оһоовор кустуур.
 Кустууру күтүрүн сатыыр,
 Киирэн ууну урабастыыр.
 Хомус быһыһыттан, кутаттан
 Хонууга кус саһа куотар.
 Ууну өрө күллүргэтэн
 Ураастаан эһэ бүтэр,
 Хонууга тахсан дьэ ирдиир,
 Кус оҕолорун итигэстиир.
 Булбутун тута сизэн испэт,
 Бииргэ мунһан кэккэлэтэр.
 Бааралы уурар идэлээх,
 Бүтэн баран хойут сиэхтээх.
 Үс-түөрт баараны ордорон,
 Уораллар үһүлэр дьоннор.
 Суоччутунан барбах эбит, —
 Сүтүктүү барбат эһэбит.

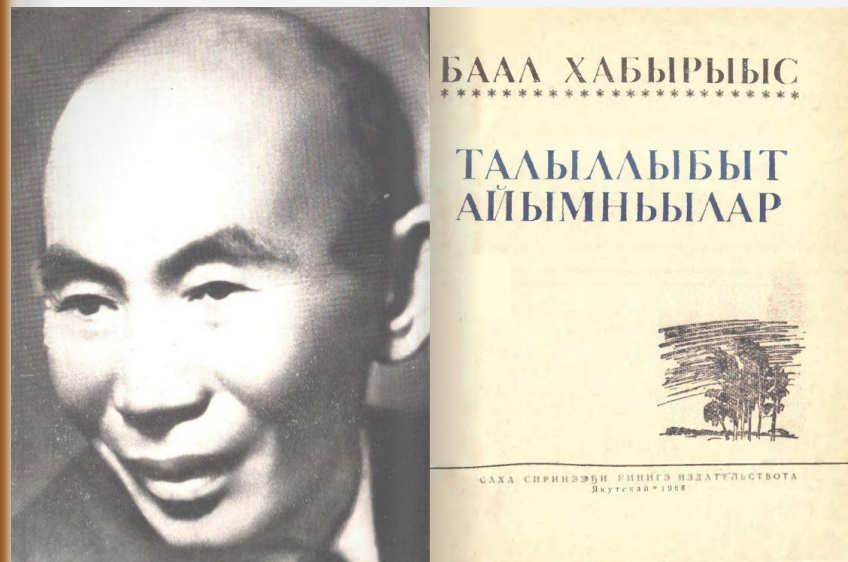
ЭҺЭ ТУУНУ КӨРӨР

Сөгүөлүү, сөрүүргүү
 Сайын сэмсиир ууну.
 Уоран көрөр өрүү
 Угуллубут тууну.
 Туу тылбытын сүөрэр.
 Түөкүн эбээт эһэ!
 Туох киирбитин түөрэ
 Сиргэ сүөкээн кээһэр.
 Тылбы эрэбэччитин
 Уга сатаан мөхсөр.
 Кини — кин иччитэ
 Кырдьыгыныыр көхсө.
 Тылбы эрэбэччитин
 Сатаан укпат эһэ.
 Тууну кин иччитэ
 Үлтү төпсөн кээһэр.

Баал, Хабырыыс

Талыллыбыт айымньылар: Хоһооннор
уонна поэмалар. - Якутск:
Якуткнигоиздат, 1968. - 464 с.

Бу «Талыллыбыт айымньыларбын» сүннүүнэн сылларынан наардаатым. «Өлбөт мэгэ» (1945), «Мин көлүөнэм» (1951), «Добордохуу тойуктара» (1954), «Лирика» (1958), «Туох дирий сүрэгим» (1961), «Мин аргыстарым» (1964) диэн кинигэлэртэн сүүмүрдээн ылаттаатым. Аһыйах кэнники суруйбут хоһооннорбун эптим. Поэмалары туһунан салаа оҕордум. Эрдэтээби хоһоонноргон талан киллэрдим. Маны таһынан мин оболорго уонча хоһоон, остуоруйа кинигэлэрин суруйбутум. Ол хоһооннортон бири да ылбаттым. Дьингээх табыллан суруллубут хоһоон ханнык да сааска сөп түбэһэн аабыллыа ээ да, кинигэ кээмэйэ хааччахтыыр. Уонча кинигэ тухары аһыйах табыллыбыт баара эһитэ ини!.. Оттон остуоруйалары, сһэннэри киллэртээтим. Сорохторо поэма курдук суруллубуттар уонна балары улахан киһи сэргээн ааһыан сөп.

Баал, Хабырыыс (1918-1969).

Мин көлүөнэм : [хоһооннор] / Баал
Хабырыыс. - Якутскай : ЯКГИЗ, 1951.

—

94 с.

Баал, Хабырыыс (1918-1969).

Киһи суола барбыт : (хоһооннор) / Баал
Хабырыыс ; [сост. Вешников В. Г.]. -
Якутскай : Саха сиринээҕи Кинигэ изд-
вота, 1974. - 142, [1] с.

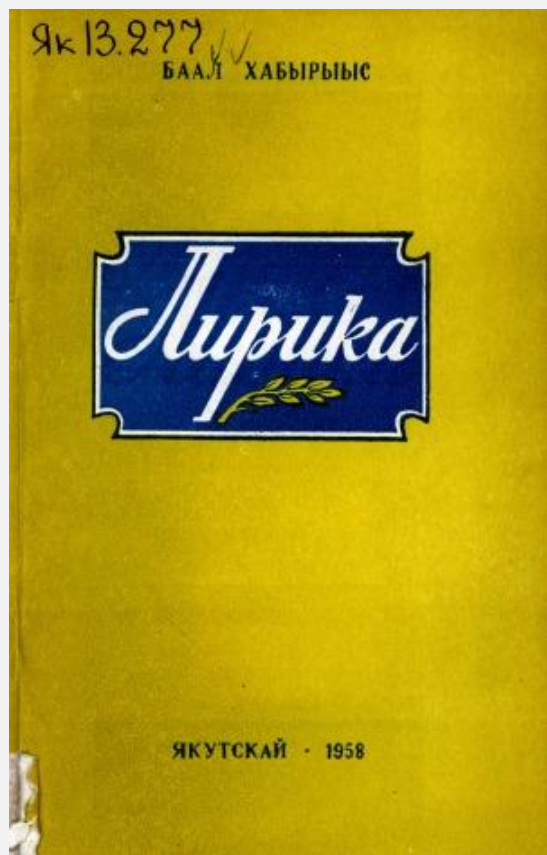
Баал, Хабырыыс (1918-1969).

Разговор по душам : Стихи / Пер. с якут. - М. : Сов. писатель, 1961. - 62 с.

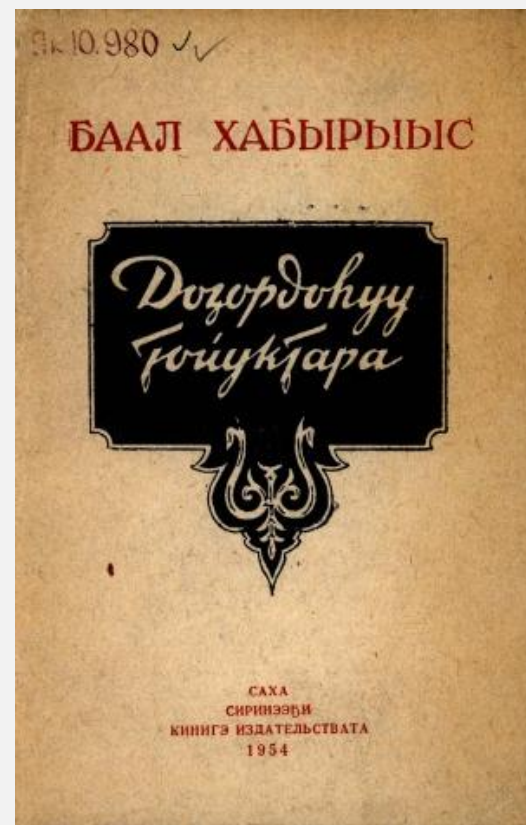
Баал, Хабырыыс (1918-1969).

Туох дирий сүрээм : хоһооннор / Баал Хабырыыс. - Якутск : Саха сиринээҕи кинигэ изд-вота, 1961. - 50, [1] с.

Баал, Хабырыыс (1918-1969).

Лирика : хоһооннор, ырыалар / Баал
Хабырыыс. - Якутскай : Саха
сиринээби кинигэ издательствота, 1958.
- 118, [1] с.

Баал, Хабырыыс (1918-1969).

Доҕордоһуу тойуктара : хоһооннор,
поэмалар / Баал Хабырыыс ; [худож. В.
Пряников]. - Якутскай : Саха сиринээби
кинигэ изд-вата, 1954. - 51 с.

Як 66994

БААЛ ХАБЫРЫЫС

САХА СУРУЙДААЧЫЛАРА ОҢОЛОРҒО

Баал, Хабырыыс (1918-1969).

Хоһооннор / Баал Хабырыыс : [орто саастаах оскуола оҕолоругар / хомуйан онордо З. В. Мигалкина ; хуудоһунньук. И. Ю. Пестряков]. - Дьокуускай : Бичик, 2013. - 123, [4] с.

Поэт Баал Хабырыыс төрөөбүтэ
95 сылын көрсө тахсыбыт кинигэбэ
хоһоонноро түмүллэн киирбиттэр.
Бу кинигэттэн оҕолор поэт араас
кэмнэ суруйбут хоһооннорун
билсиэхтэрэ.

КҮН БЫТАРХАЙА

Баал Хабьрыыс тыллара

Виталий Андросов мелодията

Туос түннүгүнэн күн уота
Саас мин дьиэбэр киирэрэ,
Муостата суох туой буорга
Ойуу буолан түһэрэ.

Хос ырыата:

Тутан ылаары мин ону
Ытыспынан харбыалыырым,
Ол сырдык оһуор ойууну
Оҕо эрдэхтэн таптыырым.

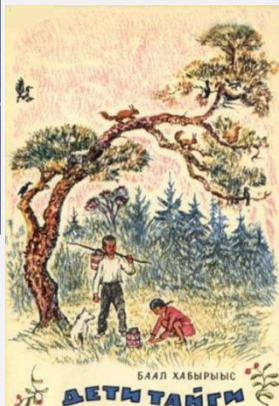
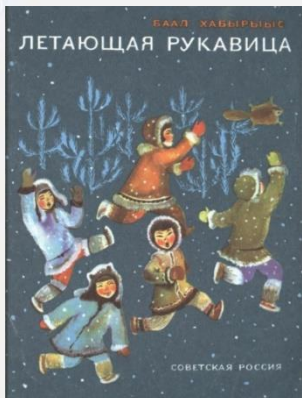
Күлүмүрдэс күн уота
Уна түннүгүнэн сыыйара,
Чалбах уулаах манан хаарга
Күн бытархайа ыһыллар.

Хос ырыата.

Ыстарбын ньи дьон сүрүбэр
Туох эрэ кэрэни айан,
Ол туос түннүгүнэн түһэр
Үрүн күммүт бытархайын.

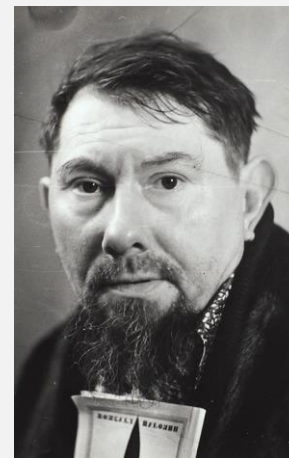
Андросов Виталий Тимофеевич —
үрдүк категориялаах терапевт-быраас,
медицинскай наука кандидата, ХИФУ доцена,
мелодист, ырыаһыт, "Саха" НКИК
общественнай сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ,
ХИФУ медицинскай институтун бүтэрбиттэр
ассоциацияларын салайааччыта, "Алампа"
көңүл түмсүү түсчүтэ, РФ суруналыыстарын
сойууһун чилиэнэ.

«Припоминается такой случай. 1964 год. Перед отъездом в санаторий Баал Хабырыыс оставил мне подстрочники своих стихов и изданную на якутском языке книгу. Я перевел стихи на русский язык и послал ему переводы.

Через несколько дней получил от него письмо. Баал Хабырыыс одобрил все мои переводы, за исключением одного...»

Николай Глазков

Поэт, переводчик Николай Иванович Глазков был другом Гавриила Григорьевича, и перевел на русский язык многие его стихи. Через Баала Хабырыыса многие якутские писатели близко познакомились с московским поэтом. Николай Глазков создал стихотворный памятник:

**Встречаюсь вновь с тобой, поэтом
Таежных сказок для детей,
Живешь ты в памятнике этом
И доброй памяти людей...**

Николай Глазков

«Памятник Вешникову Гаврилу Григорьевичу
(Баал Хабырыыс) – поэту-фронтовику, члену Союза
писателей СССР»
Усть-Алданский улус (район), Курбусахский наслег,
с. Ус-Кюель

Поэт Баал Хабырыыска аналлаах икки
бюст пааматынньык оноһуллубута.
Төрөппүт ийэтигэр аналлаах уолун
кууһан турар монумент- пааматынньык
төрөөбүт өтөбөр Чаабыйга
туруоруллубута.
Кэргэнэ Ольга Скупченко бронзанан
кутан онорбут пааматынньыга
Уус-Күөлүгэр
оскуола аттыгар турар.